

Barabási Tünde - Herczegh Judit: Románia kulturális jellemzői az EU-s és hazai statisztikai adatok tükrében 2015-2019 közötti időszakban

Bevezetés

Jelen tanulmányunkban a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program keretében zajlott határon átnyúló kutatás részeredményeit kívánjuk bemutatni. A kutatásban a Debreceni Egyetem Művelődéstudományi Kutatócsoportja, valamint határon túli magyar kutatók vettek részt a Babeş-Bolyai Tudományegyetem és az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület részéről. A kutatás során Románia közművelődési tevékenységét térképeztük fel különös tekintettel a magyar nyelvű közművelődési és kulturális feladatellátásra. A kutatás történeti, elméleti, statisztikai, intézményrendszeri és empirikus részelemeket tartalmazott, amelyből a jelen tanulmányban a statisztikai elemzés főbb eredményeit mutatjuk be.

Románia kulturális és közművelődési tevékenységeinek, finanszírozásának és lakossági bevonásának bemutatása két oldalról történik munkánkban, egyrészt az Európai Unió statisztikai adatbázisának segítségével térképeztük fel a nemzetközi szintű összehasonlítási lehetőségeket a kulturális intézményrendszer, a kulturális területeken foglalkoztatottak száma és aránya, valamint az egyes kulturális tevékenységekhez kapcsolódó statisztikai adatok bemutatásával, másrészt a rendelkezésre álló magyar és román országos adatsorok segítségével adunk pillanatnyi helyzetképet. Mindezen statisztikai háttér vizsgálatával egyben megalapozzuk a kutatásban a romániai magyar kulturális tanulás (vö. Juhász 2017) empirikus vizsgálatait, amelyről további szerzőtársaink írásaiból tájékozódhatnak későbbi Kulturális Szemle cikkekben az érdeklődők.

1. A romániai kulturális élet jellemzői az EU-s adatok mentén

A kultúra, mint foglalkoztatási terület a szakpolitikáknak és a kulturális alapú gazdaságfejlesztés hívószavának köszönhetően a teljes unióban növekvő tendenciát mutat. Ahol fejlett a kulturális ipar, azokon a területeken javul az életminőség, nagyobb a szakképzett, fiatalabb generációkhoz tartozó munkaerő megtartó képesség.

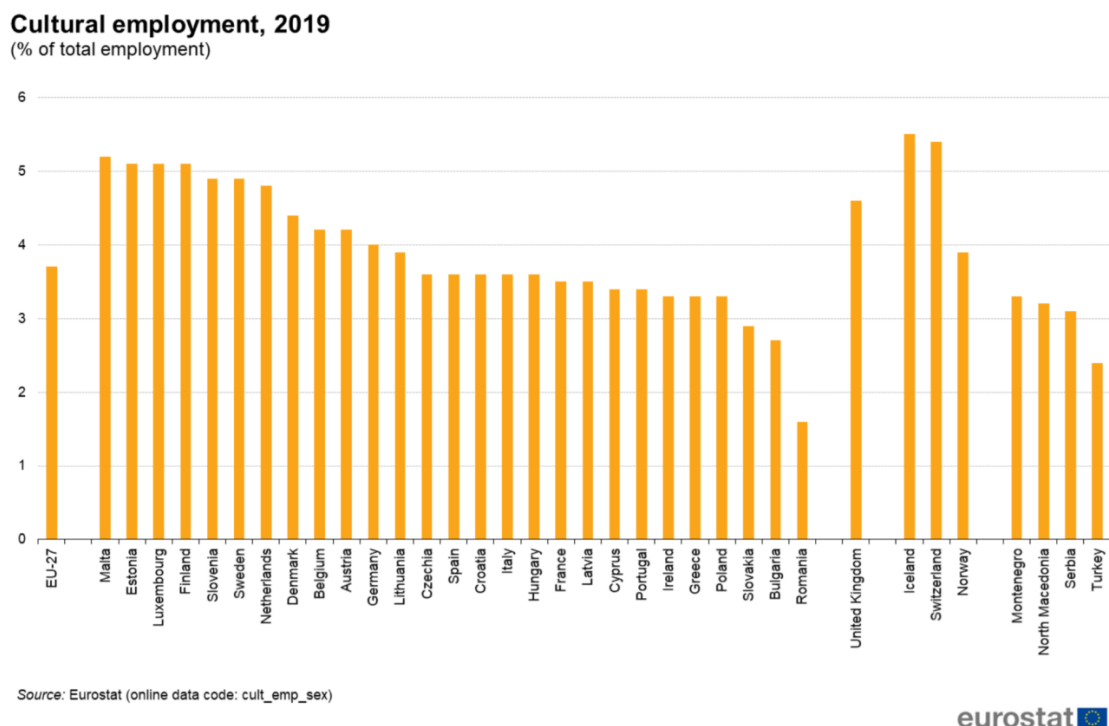
A kreatív iparágak azon tevékenységek, amelyek gyökere az egyéni kreativitásban, képzettségben és képességekben rejlik, és amelyek képesek a szellemi tulajdon létrehozásán és felhasználásán keresztül jólétet és munkahelyeket teremteni. A kreatív ipart 12 szektor alapján határoztuk meg, ezek a következők: elektronikus és nyomtatott sajtó, reklám- és hirdetési ipar, film és videó,

szoftverkészítés és digitális játékfejlesztés, építészet, könyvkiadás, zene, előadóművészet, képzőművészet, iparművészet, formatervezés és divattervezés, művészeti és antik piac, valamint a kézművesség (EB 2010). A statisztikai elemzések is alátámasztják, hogy fontos gazdaság élénkítő szerepe van.

Egy folyamatosan növekvő méretű és jelentőségű szektor, amelyben ugyanúgy megjelennek hagyományőrző területek (pl. szöveg, népzene), mint a mai kor vívmányait használó művészeti ágak (pl. fotó vagy filmkészítés, IKT). A XXI. század gazdasági világában az informatikához, az internethez kötődő ágazatok mellett egyre inkább az ún. kreatív ágazatok, a kreatív munkahelyek kerülnek előtérbe. Ennek elsődleges oka az lehet, hogy az információs társadalmat napjainkban egyre kevésbé azonosítják az internettel vagy magával az informatikával. A különböző stratégiai dokumentumokban, tervezetekben egyre gyakrabban feltűnnek a „kreatív gazdaság”, a „kreatív ipar” és a „kreatív dolgozók” kifejezések (Mikecz 2008:142).

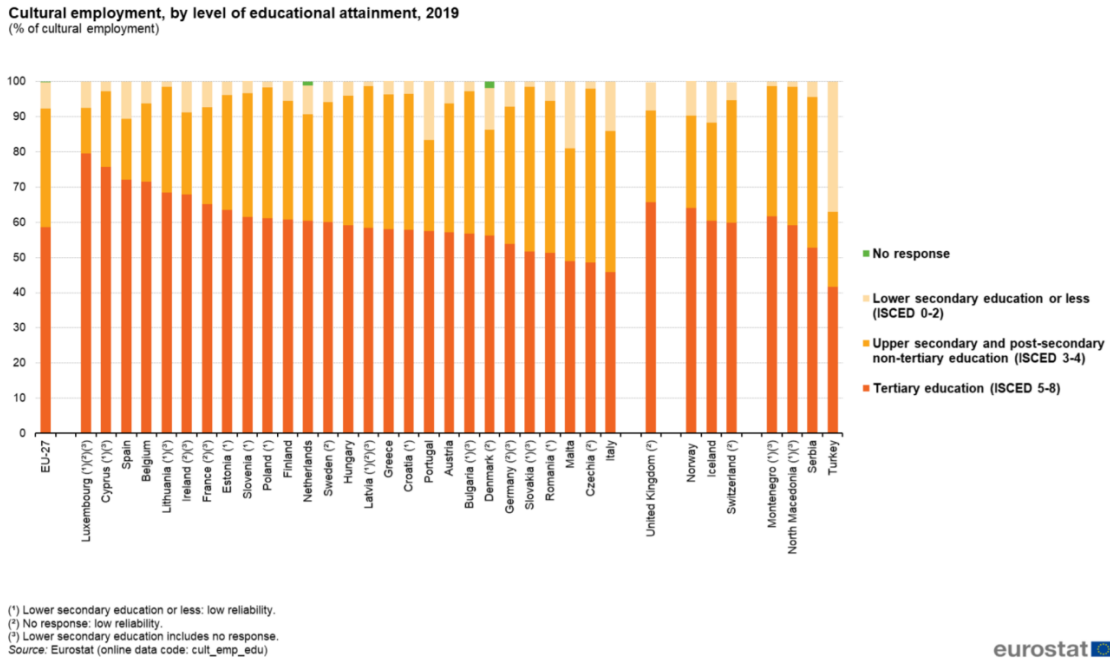
Az 1. ábrán azonban látható, hogy az EU országaihoz, sőt, az átlagos értékekhez képest is Romániában nagyon alacsony szinten jelenik meg a kulturális foglalkoztatás, az összes tagállamhoz képest itt a legalacsonyabb a mértéke.

1. ábra: A kulturális foglalkoztatási arányok a teljes foglalkoztatási ráta tükrében, 2019

A foglalkoztatási táblákat tovább bontva tapasztalható, hogy a nők enyhén felülreprezentáltak a kulturális foglalkoztatás területén az összes foglalkoztatási csoporthoz viszonyítva. Ebben az arány pozícióban Románia Horvátországgal mozog együtt a statisztikai adatok tükrében, az EU-27 felső kvadránsának alján helyezkedik el, ami enyhe nőtöbbletet mutat a kultúra területein (Eurostat).

2. ábra: A kulturális foglalkoztatás iskolai végzettség szerinti megoszlása, 2019

A kulturális foglalkoztatottság iskolai végzettség szerinti megoszlásában Románia az EU átlagot jeleníti meg: a legmagasabb arányban a magasabban kvalifikált munkavállalók jelennek meg a kulturális foglalkoztatottak között, az ISCED besorolás szerinti 5-8 szintnek megfelelően; jelentve ez a felsőfokúak vagy szakképesítéssel rendelkezők körének foglalkoztatását az ágazatban (Eurostat).

Az egyéni vállalkozások a kulturális ágazatokban a kulturális ipar kiemelten támogatott munkaformái az EU tagállamokban. Az EU 27 és Nagy Britannia területéhez kapcsolódóan az egyéni vállalkozások aránya a kulturális területeken jóval meghaladja a teljes foglalkoztatási szektorban megjelenő egyéni vállalkozások arányát. Romániában ez az EU tagállamokhoz képest teljesen eltérően alakul. Magyarán szólhat erre az a tény is, hogy igen alacsony a kulturális foglalkoztatottak aránya, így az egyéni vállalkozók is alacsonyabb arányban vannak jelen az össz-foglalkoztatáshoz képest (Eurostat).

1.1. Kulturális örökség Romániában

Románia kulturális elemeinek feltérképezéséhez az intézmények és ágazatok bemutatása mellett természetesen hozzátartoznak a nyelv és a kulturális örökségek. A kulturális tevékenységek rendszeréhez kötődően az anyanyelvi kultúra mellett az idegen nyelv vagy nyelvek ismerete az EU tagállamain belül egyre inkább elvárt kulturális ismeret. Románia esetében az EU átlagnál jóval nagyobb arányban nem rendelkeznek az anyanyelv mellett idegennyelv ismerettel a felnőtt lakosok (Eurostat). A nyelvismeret, mint kultúraközvetítő felület mellett tovább haladva Románia kulturális világörökségi helyszínei számottevőek Európa szinten is.

1972. november 16-án született meg a Világ Kulturális és Természeti Örökségének Védelméről szóló UNESCO egyezmény, melyet ez idáig 189 tagország ratifikált. A csatlakozással a részes államok elismerik, hogy az országuk területén található, a Világörökség Jegyzékbe felvett helyek - a

nemzeti szuverenitás és tulajdonjog megsértése nélkül - a világörökség részét képezik (Lengyel 2001).

A Kulturális örökség kritériumrendszere 6 kritérium közül ad választási lehetőséget. I. Az ember alkotó génuszának kimagasló megnyilvánulása. II. Az emberiség kultúrájának fontos állomása – valamely történeti korszak, vagy a világ valamely kulturális régiója tekintetében – az építészet, a technika, a művészetek, vagy a város- és látképtervezés-fejlődés szempontjából. III. Valamely kulturális hagyomány, illetve letűnt vagy máig létező civilizáció egyedülálló, vagy legalábbis kimagasló tanúsága. IV. Valamely épülettípus, építészeti vagy technikai megoldás, vagy tájtípus olyan kimagasló példája, amely az emberiség történelmének jelentős állomásait reprezentálja. V. Valamely tradicionális településtípus vagy földhasználati forma olyan kimagasló példája, amely egy bizonyos kultúrára (vagy bizonyos kultúrákra) jellemző, különösen, ha az a környezet visszafordíthatatlan megváltozása következtében veszélyeztetetté válik. VI. Közvetlenül vagy közvetett módon kapcsolatos olyan eseményekkel vagy élő hagyományokkal, elképzelésekkel, illetve hiedelmekkel, művészeti és irodalmi alkotásokkal, amelyek egyetemes értéket képviselnek (UNESCO Egyezmény a szellemi kulturális örökség védelméről 2010). Ez utolsó kritériumot a Bizottság csak kivételes esetekben fogadja el a felvétel indokaként.

A felsorolt kulturális kritériumokhoz kapcsolódóan az UNESCO által elismerten a világ kulturális örökségének részét képező építmények a következők Románia jelenlegi területén:

- Erdély erődtemplomos falvai;
- A Horezu-kolostor;
- Észak-moldvai kolostorok;
- Dák erődítmények a Szászvárosi-hegységben;
- Segesvár történelmi központja;
- Máramaros fatemplomai.

A kulturális örökséghelyszínek nem csupán nemzetközi vonatkozásban jelentik az emberiség kultúrájának hosszútávú fenntarthatóságát, de a helyi identitás formálásban és megőrzésében is fontos szerepe van (Bozsó – Nagy – Újvári 2021).

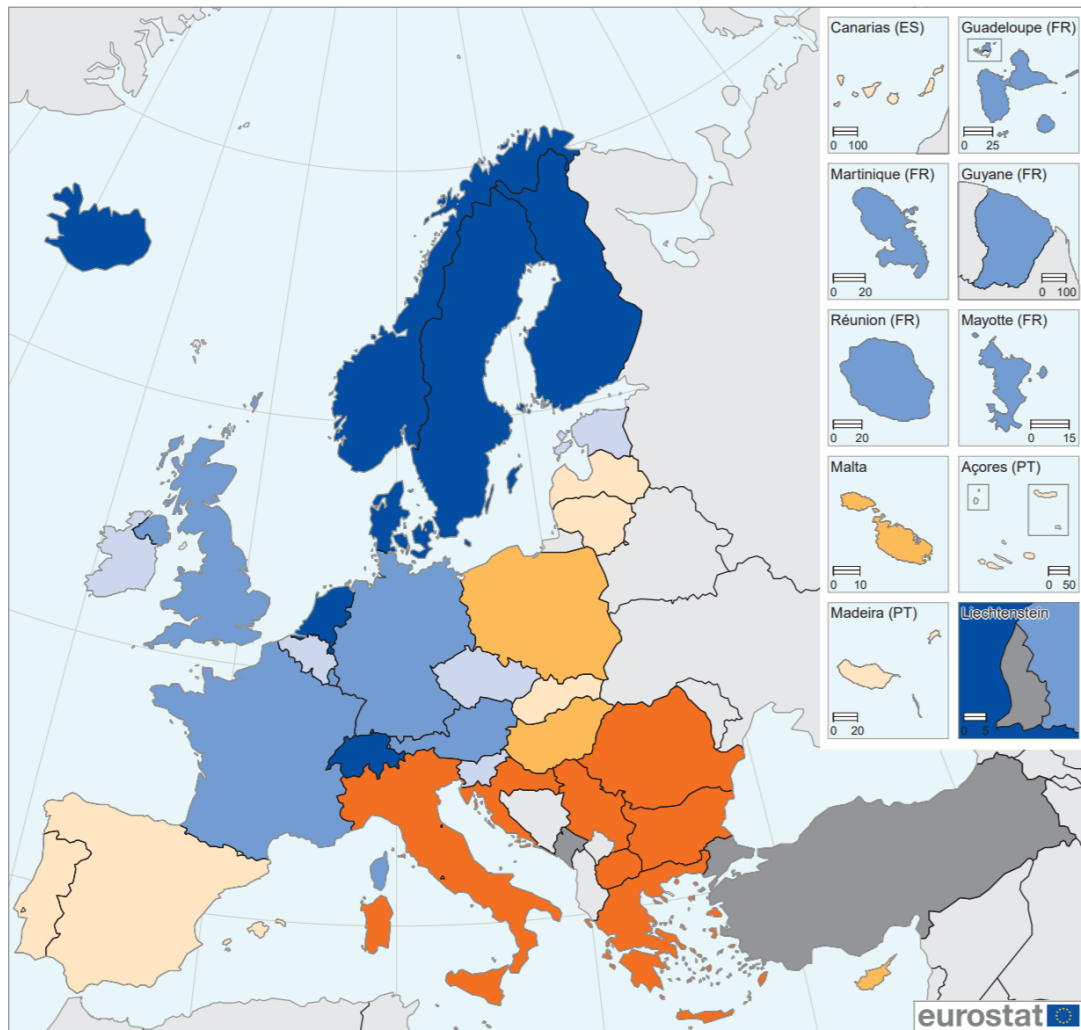
A kulturális örökséghelyszínek vizsgálata a lakossági értékskálához kapcsolódóan megmutatta a lakosság kulturális értékek iránti elköteleződését. Az EU 27 átlaggal nagyjából azonos arányban alakul az UNESCO kulturális örökségek fontosságának lakossági önértékelése, amely szerint kiemelten vagy meglehetősen fontos a kulturális világörökség helyszínek jelenléte és gondozása az állam területén (Eurostat).

1.2. Kulturális javak és aktivitás a román lakosság körében

A kultúra szerteágazó elemrendszere bemutatásának részét képezi a kulturális javak lakossági szintű fogyasztásának bemutatása.

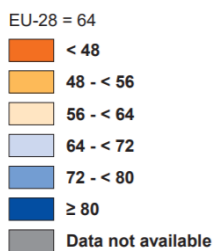
3. ábra: Kulturális részvételi arányok az EU tagállamokban az elmúlt 12 hónapban, 2015

Map 6.1: Cultural participation during the previous 12 months, 2015
(%, share of population aged ≥16 years)

(%, share of population aged ≥16 years)

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat – IMAGE, 09/2019

Note: EU-28, estimate. Ireland, Poland and the United Kingdom: low reliability.

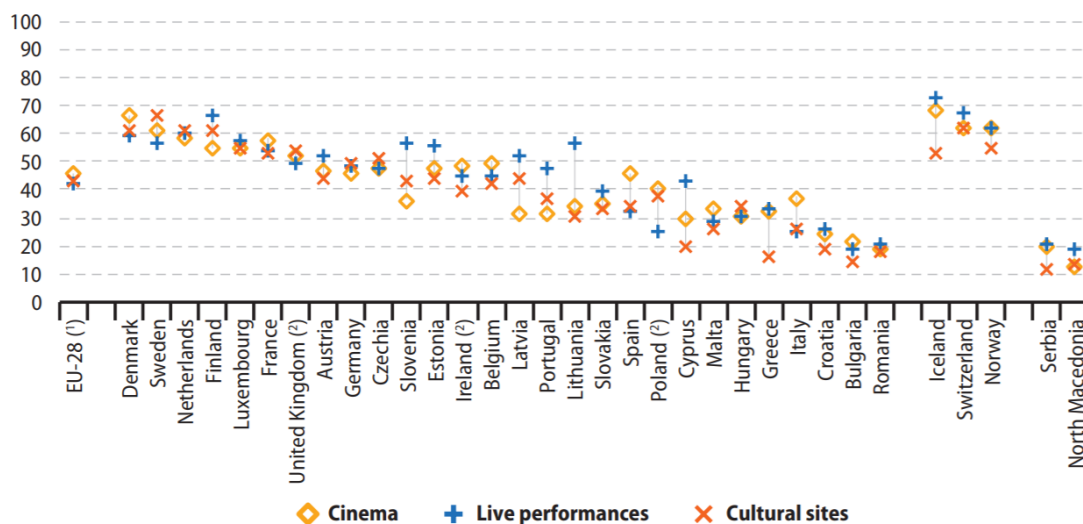
Source: Eurostat (online data code: [ilc_scp03](#))

A 3. ábra a lakosság kulturális aktivitását mutatja az összes EU tagállamban 12 hónapos intervallumra vetítve. A térképen plasztikusan látszik, hogy Románia az alacsony lakossági kulturális aktivitási arányú országok közé tartozik, Olaszországhoz, Görögországhoz hasonlóan.

4. ábra: Kulturális aktivitás az elmúlt 12 hónapban, tevékenységi körök szerint, 2015

Figure 6.1: Cultural participation during the previous 12 months, by cultural activity, 2015

(%, share of population aged ≥ 16 years)

Note: ranked on the share of the population aged ≥ 16 years that took part in any form of cultural participation during the previous 12 months.

(1) Estimates.

(2) Low reliability.

Source: Eurostat (online data code: [ilc_scp03](#))

A 4. ábra jellemző kulturális tevékenységi körökre bontja az EU tagállamok aktivitási arányait a mozi, különböző élőszereplős műsorok, illetve a kulturális intézmények látogatása szerint. Románia esetében mindhárom kulturális forma alacsony lakossági részvételi arányokat mutat.

A legtöbb tagországhoz hasonlóan Románia esetében is a nagyvárosi környezet kedvez leginkább a kulturális aktivitási formáknak és népességszámmal arányosan csökken az egyes településtípusok szerint az aktivitás mértéke (Eurostat).

1.3. Kulturális szolgáltatások Romániában

A lakosság és kormányzat kulturális ráfordításai nem csupán a költségvetés és az ágazatokban megjelenő fogyasztási mintázatok szintjén jelenik meg, de egy adott ország kultúrához való viszonya az oktatási rendszerben és a nyelvismeret szintjén is megmutatkozik.

5. ábra: A kulturális szolgáltatások kormányzati kiadásai 2012-2017 között az EU 28 tagállamában

Table 9.1: General government expenditure on cultural services, 2012 and 2017

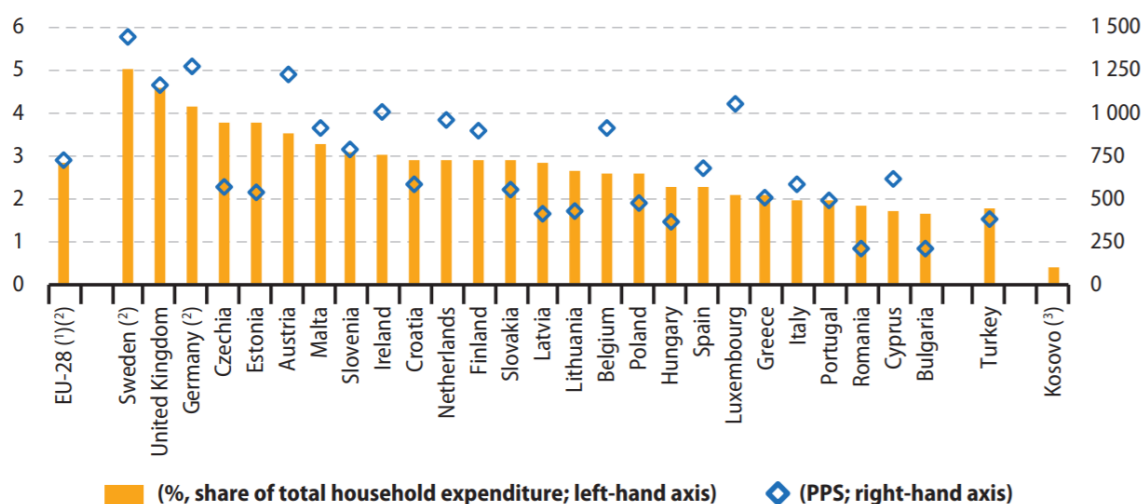
	(million EUR)		(% share of general government expenditure)	
	2012	2017	2012	2017
EU-28	63 628.9	67 256.7	1.0	1.0
Belgium	1 994.3	2 287.5	0.9	1.0
Bulgaria	170.7	289.5	1.2	1.6
Czechia	989.7	1 090.0	1.4	1.5
Denmark	1 741.7	1 923.6	1.2	1.3
Germany	10 511.0	12 430.0	0.9	0.9
Estonia	175.6	242.6	2.5	2.6
Ireland	608.7	616.5	0.8	0.8
Greece	236.0	267.0	0.2	0.3
Spain	4 837.0	5 044.0	1.0	1.1
France	16 067.0	15 430.0	1.3	1.2
Croatia	223.8	353.6	1.1	1.6
Italy	5 364.0	5 262.0	0.7	0.6
Cyprus	59.7	48.8	0.7	0.7
Latvia	240.5	301.7	2.9	3.0
Lithuania	183.9	284.1	1.5	2.0
Luxembourg	215.7	296.6	1.1	1.2
Hungary	686.3	1 515.3	1.4	2.6
Malta	46.2	90.3	1.5	2.2
Netherlands	3 205.0	3 005.0	1.0	1.0
Austria	1 854.1	1 918.5	1.1	1.1
Poland	2 478.6	3 227.2	1.5	1.7
Portugal	488.9	485.7	0.6	0.5
Romania	548.8	651.0	1.1	1.0
Slovenia	286.1	279.0	1.6	1.5
Slovakia	339.8	375.7	1.2	1.1
Finland	1 091.0	1 164.0	1.0	1.0
Sweden	2 376.0	2 403.8	1.1	1.0
United Kingdom	6 609.0	5 973.7	0.7	0.6
Iceland	119.2	220.0	2.4	2.3
Norway	2 187.3	2 304.5	1.3	1.3
Switzerland	2 133.8	2 511.8	1.2	1.2

Source: Eurostat (online data code: gov_10a_exp)

A kulturális fogyasztás és kulturális javak előállítására nem csupán a lakosság oldaláról megjelenő kiadásokat foglalja magában, de a kormányzati szintű kiadásokat is. Románia kormányzati költségvetésének kulturális kiadásai az EU átlag körül mozognak mind a kulturális szolgáltatások mind a média tevékenységek szintjén (5. ábra). Noha euró szinten a kulturális ráfordítások értéke növekedett, az összköltségvetés arányában azonban egy minimális csökkenést mutat.

6. ábra: A háztartási kiadások kulturális szolgáltatásokra és termékekre fordított arányai 2015-ben az EU 28 tagállamában

Figure 8.1: Mean household expenditure on cultural goods and services, 2015

Note: Denmark and France, not available.

(¹) Excluding Denmark and France.

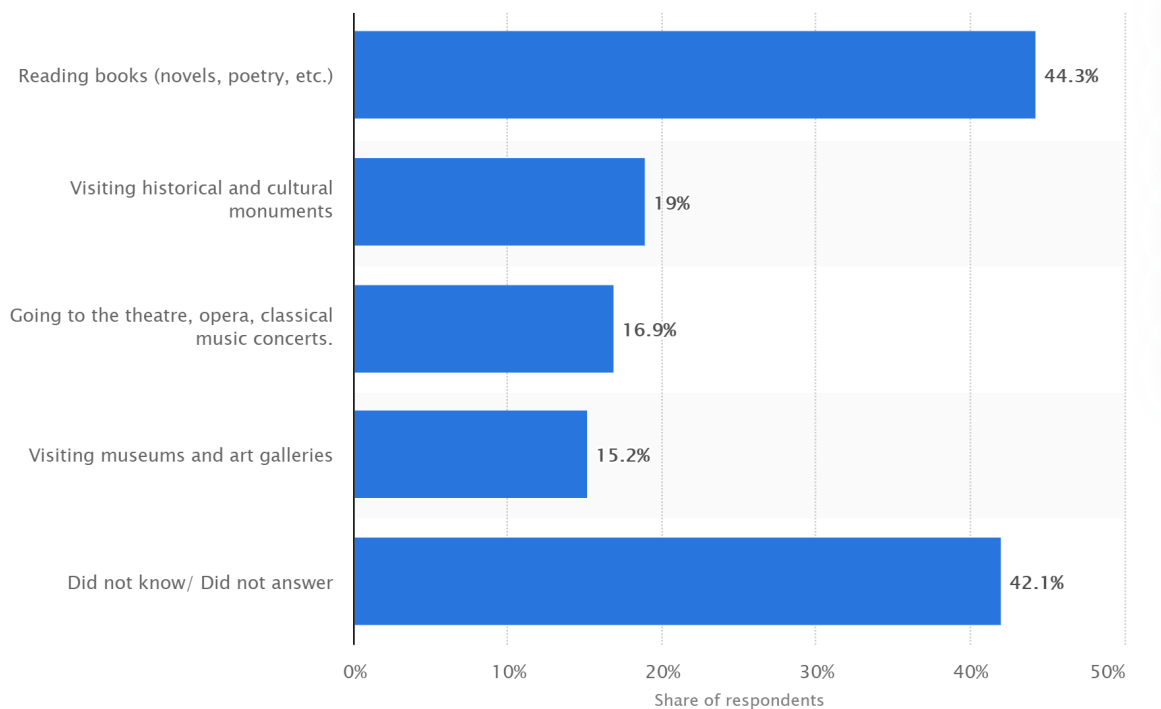
(²) Estimate.

(³) This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence. Data in PPS: not available.

Source: Eurostat (online data code: [cult_pcs_hbs](#))

A 6. ábrát szemlélve jól látható, hogy a háztartási kiadások kulturális javakra és szolgáltatásokra fordított erőforrásai Romániát az EU tagállamok alsó kvadránsába sorolják. A kulturális fogyasztás anyagi ráfordítása az EU átlag alatt marad. Az egyes ágazatokra fordított anyagi javak eloszlását vizsgálva az EU tagállamok szintjén, az tapasztalható, hogy Románia esetében a legnagyobb arányú kiadások elsődlegesen a zeneiparhoz illetve másod sorban a közművelődési tevékenységek köréhez kapcsolódnak (múzeumok, könyvtárak, állatkertek).

7. ábra: Az elmúlt egy év során választott lakossági kulturális tevékenységek, Románia, 2019, 18 feletti népesség (Forrás: <https://www.statista.com/statistics/1100841/cultural-activities-romania/>)

A romániai lakosság kulturális tevékenységeinek körét lebontva az egyes ágazatokhoz kapcsolódó fogyasztási mintákat megfigyelve a 7. ábrán plasztikusan látszik, hogy kiemelkedően az olvasási tevékenységek fedik le a lakosság kulturális magatartását, a művészeti galériák és múzeumok látogatása pedig a legszűkebb fogyasztói réteget mozgatja meg.

2. Az erdélyi magyar kulturális tevékenység jellemzői a romániai statisztikák tükrében

A romániai adatok nemzetközi adatbázisban való megjelenésének általános vizsgálatát követően a figyelmünket a továbbiakban a kisebbségi magyar kulturális élet jellemzői felé fordítottuk. Az romániai/erdélyi magyar közművelődési tevékenység helyzetének leírása feltételezi a népesség és etnikum statisztikai adatainak számbavételét. Ennek megfelelően a legutóbbi, 2011-es népszámlálási adatokat alapul véve kirajzolódik, hogy a romániai magyar népesség és anyanyelvi nyelvhasználat milyen arányokat képvisel. Az ország egészére kiterjesztve a magyar lakosság aránya 6,7% volt 2011-ben, míg Erdélyben ez az arány 19,5%. Ezek az adatok referenciapontként szolgáltak a kulturális intézmények és tevékenységek számszerűsített adatainak, arányainak a megítélésében.

Az általános adatokat tovább bontva Erdélyben 475 olyan település van, ahol a lakosság száma meghaladja a 250 főt. Az erdélyi régiókra lebontva az alábbi adatokat nyerjük: Székelyföld – 106, Partium – 129, Közép-Erdély – 110, Dél-Erdély – 60, Bánság – 48, Észak-Erdély – 32. (<http://statisztikak.erdelystat.ro/adatlapok>). Az 1. számú táblázatban összefoglaltan látható, hogy miként jelentkezik a magyar lakosság aránya a települések számához viszonyítva. A kulturális élet szempontjából meghatározó, hogy az adott településen milyen arányban él a magyar lakosság. Feltételezéseink szerint a magyar többségi közegben jóval magasabb a kulturális intézmények száma és számottevően gazdagabb a kulturális események szervezésének igénye és lehetősége

egyaránt.

1. táblázat: Etnikai térszerkezet Erdélyben (Forrás:
<http://statisztikak.erdelystat.ro/vizualizaciok/erdely-etnikai-terszerkezete/1> alapján saját szerkesztés)

	túlnyomó magyar többség >75%	magyar többség 50-75%	paritásos kisebbség 35-50%	kisebbség 20-35%	szórvány <20%>250fő	szórvány szem <25
község	118	59	38	73	77	58
város	15	5	5	10	69	3
település összesen	133	64	43	83	146	62

Az etnikai térszerkezet egy másik szempontú elemzésének lehetősége a megyénkénti, illetve a megyék mentén kialakított régiók szem előtt tartásával készített magyar lakossági arány-elemzés volt. Ebben a metszetben az látható, hogy a Székelyföld (Hargita és Kovászna megye) toronymagasan vezet a magyar lakosság arányai tekintetében: 419177 fő (80%). Ezt követi lakosságszámban a Közép-Erdélyi régió: 318528 fő (26%), arányokban pedig a Partium 314914 fő (28%). E két utóbbi régió lakosságszáma nagymértékben közelít egymáshoz. A magyar lakosság legkevésbé reprezentált Dél-Erdélyben – 86685 (5%), Észak-Erdélyben – 49798 (7%) és a Bánságban – 80157 (6%), hiszen mindhárom térségben 10% alatt marad a magyar lakosság aránya) <http://statisztikak.erdelystat.ro/vizualizaciok/erdely-etnikai-terszerkezete/1>). Kérdés, hogy ez a szórványnak minősülő lét miként hat az ott élők kulturális életére.

Ugyanebben a térszerkezeti bontásban felosztásban vizsgáltuk a magyar kulturális intézmények számát, feltételezve, hogy az etnikai térszerkezeti arányokkal korreláló eredményeket találunk ebben a vonatkozásban. Valóban a „rangsor” ugyanaz. Tehát, a legnagyobb magyar lakossági arányt mutató régióban van a legtöbb magyar kultúra megélését biztosító intézmény. Megközelítőleg azonos arányban jelentkeznek ezek Közép-Erdélyben és a Partiumban, és szintén egymáshoz közel álló adatokkal találkozunk a 10% alatti magyar lakosságot mutató régiókban, de itt is mindenütt meghaladja a 120-at a kulturális intézmények száma.

2. táblázat: Romániai magyar kulturális intézmények, valamint magyar kulturális vonatkozású rendezvények: város-, falunap stb. és Magyar Közösségi Házak Romániában

(Forrás: <https://kulturalis.adatbank.transindex.ro/index.php?a=megye> alapján saját szerkesztés,
Bodó, 2016 alapján saját szerkesztés, <https://www.emke.ro/node/57> alapján saját szerkesztés)

Megye	Romániai magyar kulturális intézmények száma	Romániai magyar kulturális intézmények száma régióként	Város- falunap sokadalom, fesztivál	Mag Közösség
Hargita	453	Székelyföld + Bákó megye - 617	Székelyföld - 173	(Székely Bákó me
Kovászna	160			
Bákó	4			
Beszterce-Naszód	78	Észak-Erdély - 136	Észak-Erdély - 22	Észak-Er
Máramaros	58			
Brassó	47	Dél-Erdély - 138	Dél-Erdély - 39	Dél-Erd
Fehér	21			
Szeben	18			
Hunyad	52			
Kolozs	281	Közép-Erdély - 513	Közép-Erdély - 113	Közép-E 18
Maros	232			
Szatmár	165	Partium - 415	Partium - 99	Partium
Bihar	175			
Szilágy	75			
Temes	51	Bánság - 122	Bánság - 40	Bánság + Buka
Arad	71			

Összesen:	1941	1941	486	40
-----------	------	------	-----	----

Ezek a kulturális intézmények az alábbiak mentén szerveződnek intézménytípusokba: múzeum: 55, művelődési otthon: 107, levéltár: 6, közösség és településfejlesztő: 32, könyvtár: 234, komplex: 364, kistérségi társulás: 8, kiadó: 72, képző-, ipar-, művészeti csoport: 72, ismeretterjesztő - honismereti: 174, irodalmi kör: 120, Internetes portál: 11, filmművészeti csoport: 13, EMKE: 14, EKE: 11, elektronikus sajtó: 32, egyéb gyűjtemény: 52, diák/ifjúsági szervezet: 83, cserkészcsapat: 11. (Forrás: <https://kulturalis.adatbank.transindex.ro/index.php?a=keres>). Az eredményekben feszül némi ellentmondás, ugyanis itt összesen 1471 intézményt találtunk a megfelelő besorolásban. Az összintézmények számához viszonyítva 470 intézmény nincs besorolva.

2.1. A romániai magyar kulturális események feltérképezése

Arra vonatkozóan is találtunk adatokat, hogy a kulturális események sorába kategorizálható város-, illetve falunapok, sokadalmak és fesztiválok milyen területszerkezeti eloszlást képviselnek. Ezekhez a rendezvényekhez kapcsolódik még a Székelyföld Napok (Hargita, Maros, Kovászna megyék együttműködésében több települést érintően). Megjelenítésüket azért is tartjuk fontosnak, mert napjainkban a kultúra fesztiválosodásának jelei egyértelműek. Sok település keretében a város-, illetve falunap teremti meg a keretét a különböző kulturális eseményeknek. A statisztikába csak olyan rendezvények kerültek be, amelyeknek egyértelműen volt kulturális jellege is!

A fenti táblázatot megfigyelve ugyanazokat az arányokat tapasztaltuk, mint a korábbi térszerkezeti adatok mentén, azaz az etnikai arányok egyértelműen és értelemszerűen visszaköszönnek ezekben az adatokban is.

A magyar lakosság alacsonyabb arányait mutató települések életében igen jelentős szerepe van a kulturális élet vonatkozásában a Magyar Közösségi Házaknak is. „Magyar Háznak tekinthető az az épület, mely egy civil szervezetnek vagy valamelyik történelmi magyar egyháznak a tulajdonában van, s melyben kultúrát közvetítő tevékenység folyik magyar nyelven, a szakrális gyülekezeti közösségeknél szélesebb csoportokat is elérni szándékozó művelődési rendszerben. A Magyar Ház fogalom egyértelműen jelzi az intézmény magyar jellegét egy magyar szempontból etnikailag alulképviselt közegben. Ilyen intézmények Romániában ott jöttek létre, ahol magyar közösségünk kisebbségben vagy szórványban él. Az előbbi feltételeket kielégítő intézmény Magyar Háznak tekinthető még akkor is, ha ezt a hivatalos intézményi megnevezésében nem tünteti fel, vagy az épület a működése során nem került be ilyen elnevezéssel a közösségi tudatba.” (Dáné, 2015). A romániai Magyar Házak létrejöttében az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek (EMKE) volt jelentős szerepe. A megvalósulás anyagi feltételeit a magyar állam, az RMDSZ, a Kisebbségi Tanács pénzalapjaiból, valamint a történelmi egyházak és a helyi közösségek saját adományaiból teremtették elő. Jelenleg Erdélyben 40 Magyar Közösségi Ház működik (a térszerkezeti megoszlást szintén a 2. táblázat láttatja), melyeket többnyire különböző egyesületek és alapítványok tartanak fenn és működtetnek.

A kisebbségi magyar kultúra megéléséről tanúskodnak a működő néptáncgyűttesek, ugyanakkor ennek gazdagságát jelzik a fenntartott falumúzeumok, gyűjtemények, emlékházak is. A 3.

táblázatban összefoglalóan láttatjuk megyei lebontásban a romániai magyar működő néptáncgyűttesek számát, valamint emlékházak, -szobák, tájházak, falumúzeumok, gyűjtemények, helytörténeti kiállítások és gyűjtemények számát, amelyek magyar vonzatúak (az adatokat a Romániai Magyar Demokrata Szövetség belső adatbázisainak összesítése alapján nyertük, amelyeket Székely István, a szervezet ügyvezető alelnöke bocsátott rendelkezésünkre). Az etnikai térszerkezeti jellemzők ebben a dimenzióban is egyértelműen megmutatkoztak.

3. táblázat: Magyar kulturális tevékenységet igazoló entitások (Forrás: az RMDSZ belső adatbázisa alapján saját szerkesztés)

Megye	Emlékházak, -szobák, tájházak, falumúzeumok, gyűjtemények stb. száma	Néptáncgyűttesek száma
Arad	3	7
Bákó	1	1
Beszterce-Naszód	2	5
Bihar	11	20
Brassó	1	8
Fehér	-	12
Hargita	116	73
Hunyad	4	1
Kolozs	24	21
Kovászna	22	29
Máramaros	5	2
Maros	19	54
Szatmár	14	22
Szeben	1	1

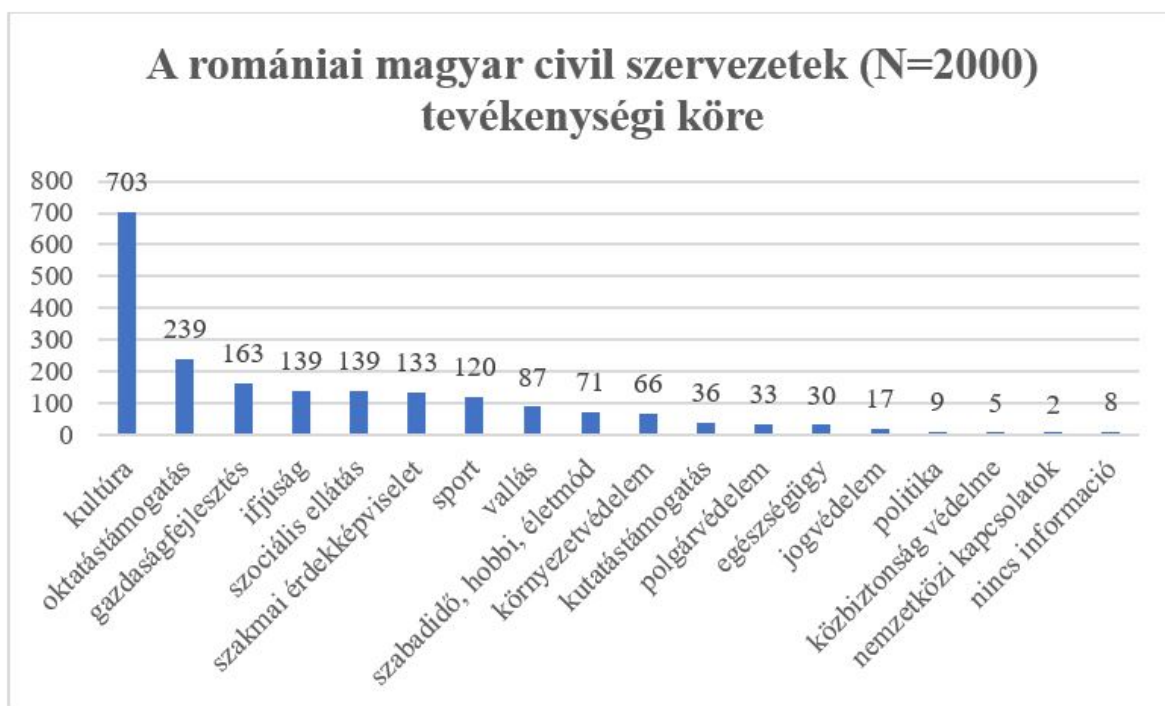
Szilágy	9	13
Temes	6	7
Összesen	238	276

2.2. A romániai magyar civilek

A kulturális tevékenységi statisztika készítése során fontos adatnak véltük azoknak a civil szervezeteknek a számba vételét, amelyek kulturális vonatkozásúak. A romániai civil szervezetek merítési bázisából két szempont mentén kellett szűrni ennek érdekében: a szervezet magyar

jellege és tevékenységi körének megfelelően. Az adatbázisba bekerült erdélyi magyar civil szervezetek magyar jellegének megállapítására a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet kutatása során az alábbi mutatókat használták. Egyrészt az önmeghatározás, nyelvi megjelenés, illetve a tevékenységi körök alapján határoztuk meg a szervezetek magyar jellegét. Olyan szervezetek kerültek be a jegyzékbe, amelyek teljesen vagy részben magyar nyelvet használnak tevékenységeik során, célkitűzéseikben a magyar identitás valamely szegmensének megerősítését szolgálják. A tevékenységek tartalmában, a célcsoportot illetően, valamint a regionális lefedettséget illetően magyar jellegűeknek sorolhatók be. A szervezetek tevékenységi besorolása a Nonprofit Szervezetek Osztályozási Rendszere nemzetközi ajánlásokon alapuló tevékenységi besorolási rendszer alapján történt. Az osztályozás során a tevékenységek jellemzőit, a tevékenységek célcsoportját, illetve a tevékenységek intézményi háttere került a figyelem középpontjába. A főtevékenységek a következők: kultúra, vallással kapcsolatos tevékenységek, sport; szabadidő, hobbi és életmód, oktatás és oktatástámogatás, kutatás és kutatástámogatás, egészségügy, szociális ellátás, polgárvédelem és tűzoltás, környezetvédelem, településfejlesztés és lakásügy, gazdaságfejlesztés és munkaügy, jogvédelem, közbiztonság védelme, többcélú adományosztás és nonprofit szövetségek, nemzetközi kapcsolatok, szakmai és gazdasági érdekképviselet, valamint politika.

8. ábra: Az erdélyi magyar civil szervezetek száma a fő tevékenységi terület mentén

Rusu Szidónia, Horváth István, Kormos Katalin, Veress Ilka (2021) szerint az erdélyi magyar civil szféra alapvető jellemzői a különböző szervezetek tevékenységi körének változatosságban és komplexitásában ragadható meg. A szervezetek tevékenységi körének értelmezésében a szolgáltató és expresszív-képviseleti funkciójú szervezetek tipológia bizonyult hatékonynak. Az erdélyi magyar civil szervezetek túlnyomó többsége (79,6%) az expresszív-képviseleti kategóriába tartozik, csupán egyötödük nyújt valamilyen (többnyire oktatással vagy szociális ellátással kapcsolatos) szolgáltatást. A kulturális tevékenységet középpontba állító, művelő civil szervezetek az expresszív-képviseleti funkciójú szervezetek körébe sorolhatók. Ezekben az esetekben a

szervezet rendszerint a résztvevők közvetlen érdekeit szolgálja, azok érték-elkötelezettségének kifejeződését valósítja meg, tehát ide sorolandóak a kulturális, gazdasági, szakmai, ifjúsági, vallási, környezetvédelmi, politikai-jogvédelmi, szabadidővel és sporttal foglalkozó szervezetek. Amennyiben kimondottan a kulturális civil szervezetek számát és arányát vizsgáljuk, a fenti diagramon szembetűnő, hogy toronymagasan a legjellemzőbb tevékenységi körként határozhatók meg az erdélyi magyar civil szervezetek sorában. Ez minden bizonnyal magyarázható a kisebbségsszolgáltatából eredő identitásmegőrzésre irányuló fokozott odafigyelés igényéből is.

Összegzés

Összegzésképpen elmondható, hogy a kultúra és közművelődés, mint keresőtevékenység-forrás és mint gazdaságélénkítő tevékenység nem fed le jelentős területet Romániában a többi EU tagállamhoz viszonyítva. A nők felülreprezentáltak jelen munkavégzőként ezen a területen. A Covid helyzet Romániában is életrehívta a kulturális fogyasztás online jelenlétét, amelyhez mind a nyelvismeret, mind a háztartások internettel való ellátottsága erős EU középmezőnyt jelentett.

A romániai kulturális és közművelődési alkalmak vizsgálatakor kiemeltük a magyar nyelvű közösségek jelenlétét és szerepét. Látható, hogy különösen a civil szervezeti aktivitás magas a kulturális tevékenységekhez köthetően, és a kultúrához és közművelődéshez kapcsolódó csoportok jelenléte jelentős a térségben, noha szabályozottságuk, finanszírozásuk sok esetben kérdéses.

Felhasznált irodalom:

- Barabási, Tünde – Herczegh, Judit (2021): A romániai (magyar) kulturális fogyasztás és közművelődés jellemzői az EU összesített és országos statisztikai mutatók tükrében. In http://hera.org.hu/wp-content/uploads/2021/05/Barab%C3%A1si_T%C3%BCnde-Herczegh_Judit_41.pdf (2021.12.13)
- Bodó, Barna (2016): Erdélyi Magyar Civil Évkönyv 2015. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár
- Bozsó, Renáta – Nagy, Angelika – Újvári, Edit (2021): A regionális, lokális kulturális örökségek és a lokális identitás összefüggései – a helyi értéktárak funkcióinak felmérése a Vajdaságban. In: Kulturális Szemle, 15. szám, elérhető: <https://kulturalisszemle.hu/15-szam/hazai-tudomanyos-muhely/bozso-renata-nagy-angelika-ujvari-edit-regionalis-lokalis-kulturalis-oroksegek-es-lokalis-identitas-osszefuggesei-helyi-ertektarak-funkcioinak-felmerese-vajdasagban> (2021.10.11)
- Dáné, Tibor Kálmán (2015): A Magyar Házak szerepe az identitás megőrzésében és továbbadásában. Művelődés, 2015/3, LXVIII. évfolyam, pp. 34-38.
- Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület: <https://www.emke.ro/node/57> (2021.09.02)
- Erdélystat statisztikai adatok: <http://statisztikak.erdelystat.ro>
- European Commission (2015): Boosting the competitiveness of cultural and creative industries for growth and jobs. Brussels, EC
- Európai Bizottság (2010): Zöld könyv a kulturális és kreatív iparágak potenciáljának felszabadításáról. Brüsszel, EB

- Eurostat (2019): Cultural Statistics. Elérhető: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10177894/KS-01-19-712-EN-N.pdf/915f828b-daae-1cca-ba54-a87e90d6b68b?t=1571393532000> (2021.10.11)
- Juhász, Erika (2017): A kulturális tanulás nemzetközi vonatkozásai. Kulturális Szemle, 7. szám. Elérhető: <https://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/nemzetkozi-kitekintes/juhasz-erika-a-kulturalis-tanulas-nemzetkozi-vonatkozasai-2017-09-15> (2021.11.10)
- Kary, József et. al. (2018): Útmutató a közművelődési szakterület megújult jogszabályi környezetének alkalmazásához. Budapest, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
- Kiss, Dénes: Romániai magyar kulturális intézmények adatbázisa. Elérhető: <https://kulturalis.adatbank.transindex.ro/index.php?a=keres>
- Kovács, Henrietta (2015): A kreatív ipar meghatározásai, jellemzői és jelentősége. In: Kulturális Szemle, 4. szám, elérhető: <https://www.kulturalisszemle.hu/4-szam/junior-kutato-i-muhely/kovacs-henrietta-a-kreativ-ipar-meghatározásai-jellemzői-es-jelentősége> (2021.10.11)
- Lengyel, Márton (2001): A turizmus általános elmélete. Budapest, Képzőművészeti Kiadó és Nyomda.
- Mikecz, Dániel (2008): Kreatív ipar: a tehetség haszna. In Információs társadalom, 4. szám, 142-143. p.
- Rusu, Szidónia – Horváth, István – Kormos, Katalin – Veress, Ilka (2021): Civil szervezetek adatbázisa és összeállításának módszertana. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Kolozsvár (Institutul pentru Studierea Problemelor Minoritatilor Nationale).
- Ságvári, Bence (2005): A kreatív gazdaság elméletéről. Budapest, ELTE-ITHAKA
- Sava, Justina Alexandra (2021): Participation in cultural activities in Romania. Elérhető: <https://www.statista.com/statistics/1100841/cultural-activities-romania/>
- Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóság (2010): UNESCO Egyezmény a szellemi kulturális örökség védelméről. Elérhető: <http://szellemikulturalisorokseg.hu/doks/egyezmény.pdf> (2021.10.11)